Iğd Üniv Sos Bil Der / Igd Univ Jour Soc Sci
Sayı / No. 20, Ekim / October 2019
Makale / Article

Erzurum İlinde Yaşayan Seçmenlerin Siyasal Davranışlarında Sosyo-Kültürel Faktörlerin Etkisi [a]

İSMAİL DURSUNOĞLU [b]

Geliş Tarihi: 29.05.2019 | Kabul Tarihi: 12.09.2019

Öz: Bu çalışmada, sosyo-kültürel faktörler üzerinden seçmen davranışları incelenmektedir. Sosyo-kültürel faktörler arasında aile, arkadaş çevresi, geçmişe yönelik oy verme, din, sivil toplum, kültürel değerler gibi başlıklarda katılımcıya sorular yöneltilmiştir. Çalışmada, saha araştırması için Erzurum ilinin tercih edilmesi, şehrin sosyo-kültürel açıdan güçlü niteliğinin bulunduğuna dair ön kabuldür. Nitekim araştırma sonuçları da bunu göstermektedir. Çalışmada, Erzurum il merkezinde yaşayan 18 yaş üstü kişilere(seçmen), seçmen davranışlarını içeren anket uygulanmış ve alınan cevaplar üzerinden analizler yapılmıştır. Çalışmada tesadüfi örnekleme yöntemi referans alınmıştır. Çalışmanın amacı, sosyo-kültürel faktörlerin seçmen davranışları üzerindeki etkisini ölçmektedir. Çalışma bulgularına bakıldığında Erzurum ilinde yaşayan seçmenlerin siyasal davranışlarında bu faktörlerin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Seçmen, seçim, sosyo-kültürel, siyasal davranış, Erzurum.

[a] Bu çalışma, *Al-Farabi IV. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*'nde tebliğ olarak sunulmuştur.

[b] Bayburt Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve KamuYönetimi Bölümü
idursunoglu@bayburt.edu.tr

The Effect of Socio-Cultural Factors in the Political Behavior of the Voters Living in Erzurum Province

Abstract: In this study, voter behaviors are examined through socio-cultural factors. Among the socio-cultural factors, questions were asked to participants on topics such as family, friends, past voting, religion, civil society, and cultural values. In the study, the preference of the province of Erzurum for field research is the preliminary acceptance that the city has a strong socio-cultural character. The research results show this. In the study, a questionnaire including voter behavior was applied to the people aged over 18 years in Erzurum city center. A random sampling method was used in the study. The study aims to measure the impact of socio-cultural factors on voter behavior. When the findings of the study are examined, it is concluded that these factors are effective in the political behaviors of the voters living in Erzurum.

Keywords: Voter, election, socio-cultural, political behavior, Erzurum.

© Dursunoğlu, İsmail. "Erzurum İlinde Yaşayan Seçmenlerin Siyasal Davranışlarında Sosyo-Kültürel Faktörlerin Etkisi." *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 20 (2019), 413-433.

Giriş

Demokratik yönetimlerde birey, siyasal sistemi etkileme ve belirlemeye yönelik çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Siyasal katılım olarak tanımlanan bu faaliyetler aynı zamanda bireyin siyasal alana yönelik davranışları şeklinde de açıklanmaktadır. Birey, siyasal süreçle ilgili olumlu veya olumsuz bir karar verirken veya siyasal süreç karşısında tepkisiz kalırken aslında bir tercihte bulunmaktadır. Seçmen iki veya daha fazla tercih arasında sonuca ulaşan kişidir. Siyaset literatürü açısından seçmen ise oy tercihinde bulunma hakkı olan kişi demektir. Her ne kadar oy tercihi günümüzde temsili demokrasi için en önemli siyasal katılma aracı olarak değerlendirilse de, seçmen davranışları bu sürecin çok ötesinde bir anlam taşımaktadır. Siyasal sisteme yönelik basit bir meraktan ileri düzeyde katılmaya kadar, her faaliyet siyasal davranış olarak tanımlanmaktadır. Siyasal davranışta, sisteme karşı ilgi, ilgi neticesinde sitemle ilgili bilgi edinme, edinilen bilgi neticesinde siyasal bir tutum takınma, tutum neticesinde bir pozisyon veya tavır alma ve en nihayetinde siyasal sisteme yönelik bir eylemde bulunma mümkün olmaktadır. Bu aşamaların tamamı siyasal davranış çerçevesinde değerlendirilmektedir. Ayrıca bireyin siyasal sistemin tamamen dışında kalması da bir tercih olarak düşünülmelidir. Siyasal davranışları etkileyen ekonomiden, siyasal faktörlere, psikolojik faktörlerden gündem faktörüne kadar birçok etken bulunmaktadır. Ayrıca yaş, cinsiyet, meslek gibi kişisel faktörlerde seçmen davranışları üzerinde etkili olmaktadır. Bu çalışmada da konu edinildiği üzere sosyo-kültürel faktörlerin de benzer şekilde bireyin siyasal tercihlerine etkisi söz konusudur.

Siyaset, toplumsal talep ve beklentileri karşılama, sorunları çözme, çatışmaları uzlaştırma sürecidir. Siyasetin en önemli süreçlerinden biri bireylerin siyasal sisteme yönelik davranışlar sergilemesidir. Siyasal iradeyi etkileme amacı taşıyan bu davranışlar dar kapsamda siyasal katılma geniş açıdan bakıldığında ise siyasal davranış olarak kabul edilmektedir. Birey, siyasal davranışlarını biçimlendirirken temel amacı, siyasal süreci an-

lamak ve yorumlamak ve imkan çerçevesinde siyasal iktidarı etkilemek ve yönlendirmektir. Dolayısıyla bireyin siyasetle ilgili basit bir meraktan ileri düzey siyasal katılmaya kadar sergilediği davranışlar bu kapsamda ele alınmalıdır.

Bireyin siyasal davranışlarının oluşmasında, üç temel yaklaşım ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki seçmen davranışlarında aile, arkadaş grubu vb gibi çevresel ve sosyo-kültürel faktörlerin etkili olduğunu belirten sosyolojik yaklaşımdır. İkincisi, birey ile siyasal parti arasında yaşanan güçlü duygusal bağın etkili olduğu psikolojik yaklaşımdır. Son olarak, bireyin siyasal davranışlarını belirtirken, akılcı, olumlu olumsuz veya artı eksi hesabı yaptığı rasyonel tercih yaklaşımıdır. (Akgün, 2007: 26-29). Bu çalışmada Erzurum ilinde yaşayan seçmenlerin siyasal davranışlarında sosyo-kültürel faktörlerin etkisi ele alınmıştır. Çalışmanın amacı, sosyo-kültürel faktörlerin seçmen davranışları üzerindeki etkisinin belirlenmedir. Çalışma teorik altyapı ve alan araştırması şeklinde iki temel başlıktan oluşmaktadır. Çalışmada, kapalı uçlu anket tekniği ile belirlenen hipotezlerin doğruluğu test edilmiş ve sonuç olarak bu hipotezlerden ikisi hariç tamamı doğrulanmıştır.

1. Siyasal Davranış

Davranış, canlıların dış dünyaya karşı gösterdiği tepkiler bütünüdür. Toplumsal bir varlık olan bireyin, sosyal hayata dair sergilediği eylemler davranış olarak tanımlanmaktadır. Birey, hayatın tüm alanlarında olduğu gibi siyaset alanında da davranışlar göstermektedir. Siyasal davranış kavramı tam da bu noktada ortaya çıkmaktadır. En net ifadeyle siyasal davranış, basit bir meraktan ileri düzey katılımına kadar bireyin siyasal alanda sergilediği davranışlar bütünüdür. Siyasal davranış, ilgi, bilgi, algı, tutum, tavır ve faaliyetlerden oluşmaktadır. Öncelikle birey, siyasal alana dair ilgi duymakta ve bu ilgi neticesinde siyasetle ilgili bilgi edinmektedir. Elde ettiği bilgi sonrasında siyasal sistemle ilgili bir algı oluşturmaktadır. Bu algı sisteme dair veya sistem içinde bir tutuma dönüşürken beraberinde bir tavır ortaya çıkmaktadır. En nihayetinde bu süreç

siyasete yönelik harekete geçme, bir başka ifade ile faaliyet ile sonuçlanmaktadır. Bu aşamaların tamamı siyasal davranış kapsamında değerlendirilmektedir (Dursunoğlu, 2017: 1580). Ancak yapılan birçok araştırmada siyasal davranış yalnızca son aşama ile ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla siyasal davranış, siyasal katılma ile özdeşleştirilmektedir.

Siyasal Davranış, bireylerin içinde bulundukları siyasal sistem içerisinde değişik faktörlere bağlı olarak sergiledikleri siyasetle ilgili davranışlardır. Birey, sosyal bir varlıktır. Dolayısı ile çevreden etkilenmemesi mümkün değildir. Bu durum, siyasal davranışın sosyal boyutunu göstermektedir. Bireyin, aile ile başlayan sosyal gelişiminin daha sonra mahalle, okul, iş ve sosyal yaşamın etkisi ile genişlediği ve bu alanların siyasal davranışlar üzerinde etkili olduğu bir gerçektir (Çalışır, 2017:145). Bu alanlara, din, siyasi tarih, hakim siyasal kültür de eklenebilir.

Siyasal davranış kavramı, günümüzde seçmenlerin yöneticileri belirleme ve doğrudan veya dolaylı olarak siyaseti etkileme amacıyla katıldıkları faaliyetlerdir. Siyasi literatürde "seçmen" demokratik sistemin en asli unsuru olan ve bir ülke vatandaşı olmanın sağladığı hak ve görev neticesinde seçimlere katılan kişidir. Kişinin bu amaçla sergilediği eylem, ancak seçmen davranışı kapsamına girebilir (Özer ve Meder, 2008: 30). Seçmen davranışı "siyasal değer" kapsamında ele alınabilir. Birey, dünyada yaşanan gelişmeleri, siyasal eylemleri, siysal kurum ve inanç sistemlerini, sosyal ilişki ve toplumsal aktörleri, kısacası siyasetin dinamiklerini, belli değerler penceresinden ele almakta ve buna göre bir değerlendirme yapmaktadır. Burada ifade edilen siyasal değer, bireyin siyasal sürece dair sahip olduğu kanaat, tutum, düşünce ve izlenimlerin tümüdür. (Çaha, 2008: 2). Günümüzde sahip olunan bu değerler aynı zamanda bireyin siyasal davranışlarının konusunu teşkil etmektedir. Çünkü yukarıda da ifade edildiği gibi siyasal davranış eylem sürecinin öncesinde birkaç aşamanın toplamından oluşmaktadır. Siyasal davranışı etkileyen birçok faktör bulunmasına

rağmen bu çalışmada yalnızca sosyo-kültürel faktörler ele alınmıştır.

1.1. Siyasal Davranışı Etkileyen Sosyo-Kültürel Faktörler

Seçim, temsili demokrasinin en önemli aracıdır. Gerek siyasal parti gerekse adayların tercih süreci, vatandaşın siyasal katılım açısından tecrübe ettiği en önemli aşamadır. Toplumsal aidiyet ve siyasal tatmin açısından bu süreç oldukça önemlidir (Poldovano, 2013). Ayrıca, yöneticileri belirleme dışında bu kişilerin oluşturacakları politikaları etkileme de siyasal davranışın bir başka biçimidir (Tan ve Baydaş, 2017:595). Peki bu davranışları sergilerken seçmen hangi faktörlerden etkilenmektedir? Bu soru, ilgili birçok araştırmada en temel problem olarak görülmektedir. Seçmen davranışlarını etkileyen birçok faktör olduğu gibi, bu faktörlerin etkisi ülkelerin siyasi, ekonomik ve sosyal özelliklerine göre farklılaşabilmektedir. Ayrıca değişen küresel şartlar, kişinin bilgiye kolaylıkla ulaşması, sorgulayıcı ve talepkar bir seçmen profili çizmesi gibi özellikler de bu farklılığı oluşturmaktadır (Karagöl ve Dama, 2015:1).

Doğan ve Göker'e göre (2010: 162-163), siyasal parti, aday, gündem, propaganda, kitle iletişim araçları, din, aile, çıkar grupları, ekonomi, kamuoyu politikaları seçmen davranışında etkilidir. Dilber'e göre (2013: 3) bireyin, aile, okul, siyasal aktörler ve iletişim araçları ile ilişkisi neticesinde tecrübe ettiği siyasal toplumsallaşma süreci, aynı zamanda siyasal davranışlarını etkilemektedir. Bu yönüyle bakıldığında siyasal davranış, aynı zamanda siyaset sosyolojisinin konusudur. Çünkü siyaset sosyolojisi, toplum ile siyaset arasındaki ilişkiyi inceleyen bir alandır (Vergin, 2003:12)

Siyasal davranışı etkileyen faktörleri kategorize etmek mümkündür. Buna göre, yaş, cinsiyet, gelir, meslek, eğitim kişisel faktörleri; siyasal parti, ideoloji, aday, lider siyasal faktörleri; yüz yüze iletişim, kamuoyu araştırmaları, seçim kampanyaları, kitle iletişim araçları iletişim faktörlerini oluşturmaktadır. Ayrıca, psikolojik faktörler, gündem faktörü, ekonomik faktörler siyasal davranışları etkilemektedir. Son olarak, sosyo-

kültürel faktörlere bakıldığında ise, yerleşim yeri, din, aile, sosyal çevre, çıkar grupları ve toplumsal travma başlıkları görülmektedir. Bu çalışmada yaş ve eğitim faktörü de sosyo-kültürel başlıkta değerlendirilmiştir.

1.1.1. Yaş

Yaş, bireyin siyasal davranışlarında etkili bir faktördür. Birey, yaşına bağlı olarak dış dünyayı farklı şekilde yorumlamakta buna uygun şekilde de davranış geliştirmektedir. Yapılan araştırmalara bakıldığında yaş faktörünün seçmen davranışlarında belirleyici rolü olduğu görülmektedir. Genç yaşlarda, dönemin verdiği enerji ile birlikte daha ideolojik partileri tercih eden bireylerin ilerleyen yaşlarda elde ettiği kazanımları korumak içgüdüsüyle daha muhafazakar bir siyasal davranış sergilediği ifade edilebilir. Benzer bir şekilde, genç yaşlarda, var olan sistemi sorgulama veya değiştirme motivasyonu daha yüksek iken zamanla bu motivasyonun kaybolduğu söylenebilir. Ayrıca din faktörünün ilerleyen yaşlarda daha belirgin şekilde ortaya çıkması orta yaş ve üzeri seçmenin muhafazakar partileri desteklemesi şeklinde sonuçlanmaktadır. Ancak bu durum, diğer faktörlerin de seçmen davranışları üzerinde etkili olduğu ve yaş faktörünün tek başına geçerli bir etken olamayacağı gerçeğini göz ardı etmemelidir.

1.1.2. Eğitim

Eğitim siyasal davranışların şekillenmesinde bir başka faktördür. Eğitim, bireyin dünyayı anlamasına ve yorumlamasına katkı sağlayan, sistematik ve planlı şeklide yürütülen bilgi birikim sürecidir. Günümüzde okuma yazma bilmeyenden doktora yapana kadar birçok seçmen farklı eğitim düzeyine sahiptir. Bu farklılık siyasal davranış sürecine de yansımaktadır. Bir başka ifadeyle birey siyasal davranışta bulunurken sahip olduğu eğitimden etkilenmektedir. Eğitim, siyasal gelişmelerin takip ve analizini artırdığı gibi siyasal ilgi ve bilgi düzeyini de yukarılara taşımaktadır.

1.1.3. Yerleşim Yeri

Bireyin yaşadığı yer veya yaşadığı toplum tipi siyasal davranışlarını etkilemektedir. Kırsal alanda ekonomik, meslek ve eğitim imkanlarının düşük olmasıyla beraber bireyin farklı bir toplumsal deneyimler yaşayacağı bir gerçektir. Bu deneyimin siyasal davranışlara yansıması ise kaçınılmaz bir sonuçtur. Buna ilave olarak kırsal alanda sosyal ilişkilerin birincil niteliği ve dinin toplum üzerinde kente oranla daha belirgin etkisinin bulunması kent ve kır arasında siyasal davranışların farklı olmasına katkı sağlamaktadır. Son olarak teknolojik altyapı ile aradaki fark günden güne kapansa da kitle iletişim araçlarının etki alanı da bu farkı etkilemektedir. Oy tercihi açısından bakıldığında ise kırsal bölgelerden kente doğru gidildikçe muhafazakar eğilimlerin zayıfladığı söylenebilir.

1.1.4. Din

Bireyin siyasal davranışlarında etkili olan bir başka sosyo-kültürel faktör dindir. Din bir inanç biçimi olarak insanlık tarihi kadar eskidir. Gerek bireyin kişisel hayatını gerekse sosyal yaşamını doğrudan etkileyen din, siyasal ve toplumsal yapıyı da bir şekilde şekillendirmektedir. Bireyden bireye değişmek kaydıyla hayatın her aşamasını inanç süzgecinden geçirerek yaşamayı hedefleyen birey için siyaset te bu alana dahildir. Günümüzde, siyasetçilerin dini referanslı söylemleri, din eksenli politika belirlemeleri, bireylerin oy tercihinde zaman zaman dini argümanlara başvurmaları, cemaatlerin mensupları üzerinde etkisi, dini gerekçe ile oy verilememesi dinin siyasal davranışlar üzerinde etkisinin somut örnekleri olarak kabul edilebilir.

1.1.5. Aile

Aile, bireyin dünyaya açılan penceresidir. Birey ilk olarak aileden aldığı eğitim ile dünyaya hazırlanmaktadır. Doğru ve yanlışın öğrenildiği ilk adres olarak aile, bireyin davranışlarını etkilemektedir. Bu etki örnek alınma veya telkin etme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Günümüzde ailelerin çocuklarına verdiği

isimler üzerinden dahi siyasal davranışı bir şekilde biçimlendirdiği söylenebilir. Aile, siyasal tutum norm değer ve inançları bir biçimde üyelerine aktarmaktadır. Aileden elde edilen kazanımlar, bireyin siyasal düşünce ve ortamını etkilemektedir. Örneğin otoriter ve ataerkil bir ailede yetişen bireyin siyasal davranışında daha otoriter bir tavır sergileyeceği oy tercihinde daha güçlü lider odaklı bir tutum takınacağı varsayılabilir. Bu veya buna benzer örnekler ailenin siyasal davranışlar üzerinde etkisini göstermektedir.

1.1.6. Sosyal Çevre ve Çıkar Grupları

Sosyal çevre ve çıkar grupları, bireyin toplumsallaşmasında dolayısı ile davranışlarının şekillenmesinde etkilidir. Aileden topluma adım atan bireyin arkadaş ve iş çevresi ile tanıştığı bir gerçektir. Birey, ailede elde ettiği birikimleri eğitim ve sosyal çevre ile revize etmektedir. "Arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim" sözünden de hareketle bireyin arkadaş grubunun değerlerini benimsemesi ve buna uygun davranması beklenmektedir. Bu durum toplumsal dışlanmama için bir gerekliliktir. Ancak bu hususta hatırlatılması gereken bir nokta vardır ki, birey her ne kadar arkadaş çevresinden etkilense de ve ona uygun davranış geliştirse de genellikle benzer görüşe sahip kişilerin arkadaş olduğu veya arkadaş kaldığı bir gerçektir. Dolayısıyla sosyal çevre bir sebep kadar aynı zaman da bir sonuçtur. Çıkar grupları ise bireylerin örgütlenmesi sonucu oluşan yapılardır. Dernek, vakıf, sendika, cemaat vb yapılar bu gruplara örnek verilebilir. Bu yapılar, bireyin davranışlarını etkilemektedir. Benzer şekilde sebep sonuç ilişkisi çıkar grupları için de geçerlidir.

1.1.7. Geçmişe Yönelik Oy Verme (Toplumsal Travma)

Toplumsal travma ve geçmişe yönelik oy verme siyasal davranışları etkileyen bir başka sosyo-kültürel faktördür. Siyaset her ne kadar geleceği inşa süreci olsa da geçmiş ile güçlü bir ilişkisi bulunmaktadır. Günümüzde parti veya adayların seçmen karşısına çıkarken yapacakları kadar yaptıklarından bahsettikleri görülmektedir. Aynı şekilde rakibin eleştirisi geçmişte

yaptıkları üzerinden gündeme getirilmektedir. Seçmen ise, siyasal süreci geçmişin süzgecinden analiz etmektedir. Sandık başına giderken geçmişin muhasebesini yaptığı, geçmişte yaşanan ve gerek kendisi gerekse toplum üzerinde travma etkisi yaşatan siyasi olayları göz önünde bulundurduğu gözlemlenmektedir. Kısacası siyasal davranışlar, geçmişin sahnesinde geleceğin inşa hayali ile şekillenmektedir.

2. Alan Araştırması

2.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Çalışmada, Erzurum ilinde yaşayan seçmenlerin siyasal davranışları incelenmiştir. Çalışmanın amacı sosyo-kültürel faktörlerin siyasal davranışlar üzerinde etkisinin belirlenmesidir. Çalışmada, Erzurum il merkezinde ve merkeze bağlı iki köyde (Eskipolat ve Yoncalık) yaşayan 18 yaş üstü katılımcılara yönelik kapalı uçlu sorular yöneltilmiştir. Görüşmede kullanılan anket formu, toplamda 500 kişiye uygulanmış, eksik ve hatalı 8 anket formu çalışmadan çıkarılmıştır. Geriye kalan katılımcıların bölgesel dağılımı ise il merkezi 302 kişi; köyler 190 kişi şeklindedir.

Araştırmada katılımcılara yönelik gerek anket üzerinde yazılı şekilde belirtilerek gerekse yüz yüze sözlü şekilde ifade edilerek veri toplama ölçeğindeki soruların bilimsel bir çalışma için kullanılacağı bildirilmiştir. Böylelikle olası kaygıların ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.

2.2. Araştırmanın Yöntemi ve Hipotezleri

Kapalı uçlu soru tekniğinin belirlendiği çalışmada "basit tesadüfi örnekleme" yöntemi uygulanmıştır. Örneklem büyüklüğü, %95 güven aralığı ve %5 hata payı ile "384" olarak belirlenmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004:50). 12.07.2019-03.09.2019 tarihleri arasında uygulanan anket formunun analizleri için SPPS 20 programı kullanılmıştır. Araştırmanın hipotezleri ise şu şekilde belirlenmiştir:

H_1: Yaş faktörü, seçmen tercihleri üzerinde etkilidir.

H_2: Eğitim faktörü, seçmen tercihleri üzerinde etkilidir.

H_3: Yerleşim yeri faktörü, seçmen tercihleri üzerinde etkilidir.

H_4: Din Faktörü, siyasal davranışlar üzerinde etkilidir.

H_5: Sosyal çevre, siyasal davranışlar üzerinde etkilidir.

H_6: Hakim siyasal kültür, siyasal davranışları etkilemektedir.

H_7: Çıkar grupları, siyasal davranışları etkilemektedir.

H_8: Geçmişteki siyasal olaylar, siyasal davranışları etkilemektedir.

2.3. Araştırma Bulguları

Araştırma bulguları ve bu bulguların analizi aşağıda düzenlenen tablolarla birlikte ele alınmıştır.

Tablo 1. Katılımcı Bilgileri

		Kişi Sayısı	%	Toplam Kişi
Yaş	18-35	171	%34,8	492
	36-65	201	%40,8	
	65+	120	%24,4	
Cinsiyet	Kadın	231	%46,9	
	Erkek	261	%53,1	
Eğitim	Lise altı	247	%50,2	
	Lise	195	%39,6	
	Önlisans/Lisans	41	%8,3	
	Lisansütü	9	%1,9	
Yerleşim Yeri	Merkez	302	%61,4	
	Köy	190	%38,6	

Tablo 1'de araştırmaya katılan 492 kişinin bilgileri verilmiştir. Yaş değişkenine göre dağılıma bakıldığında 18-35 yaş aralığında 171 kişi, 36-65 yaş aralığında 201 kişi ve 65 yaş üzeri 120 kişinin araştırmaya katıldığı görülmektedir. Yüzdelik dağılım, sırasıyla %34,8, %40,8 ve %24,4'tür. Cinsiyet açısından ise katı-

lımcıların 231'i kadın 261'i erkektir. Cinsiyet değişkeninin yüzdelik dağılımı ise %46,9 kadın, %53,1 erkek şeklindedir. Eğitim değişkenine bakıldığında katılımcıların yaklaşık %50 sinin Lise altı eğitim seviyesine sahip olduğu dikkat çekmektedir. Lise altı eğitime sahip 247 kişinin katıldığı araştırmada, Lise seviyesinde ise 195 kişinin olduğu görülmektedir. Bu rakam araştırmaya katılanların %39,6'sına tekabül etmektedir. 41 kişinin oluşturduğu önlisans/lisans eğitim düzeyi araştırmaya katılanların %8,3'üne karşılık gelmektedir. Son olarak katılımcıların Lisansüstü eğitim düzeyinde olanlarının sayısı 9, bir diğer ifadeyle %1.9'dur. Araştırmaya katılanların yaşadıkları yerlere bakıldığında ise %61,4'ünün merkezden, %38,6'sının köylerden araştırmaya dahil edildiği belirtilmelidir.

Tablo 2. Siyasal Düşünceleri Etkileyen Faktörler

Siyasi Düşüncede Etkilenme	Kişi	Yüzde
Aile	98	%19,9
Medya/Sosyal Medya	66	%13,4
Sosyal Çevre	19	%3,9
Siyasetçiler	217	%44,1
Kimseden Etkilenmem	92	%18,7

Çalışmada katılımcılara "Siyasal düşüncelerinizde en çok kimden/neyden etkileniyorsunuz?" şeklinde bir soru sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 2'de gösterilmiştir. Tablo 2'ye göre, katılımcıların en çok etkilendikleri faktör, %44,1 ile siyasetçilerdir. Bunu %19,9 ile aile takip etmektedir. Kimsenden etkilenmem seçeneğini işaretleyenler (%18,7) ayrı tutulduğunda medya/sosyal medyadan etkilenenlerin oranın ise %13,4 olduğu görülmektedir. Son olarak katılımcıların en az etkilendikleri faktörün sosyal çevre olduğu tablodan çıkarılacak bir başka sonuçtur. Burada özellikle vurgulanması gereken husus, araştırmacılara yalnız bir seçeneği işaretleyeceklerinin bildirilmesidir. Nitekim sorudaki en çok ifadesi de bu düşünceye yöneliktir.

Tablo 3. Gelecek Seçimde Oy Tercihi

Oy Tercihi	Kişi	Yüzde
AK Parti	261	%53
CHP	19	%3,9
HDP	51	%10,4
İYİ Parti	44	%8,9
MHP	108	%22
Diğer	9	%1,8
Toplam	492	%100

Çalışmada katılımcılara "Önümüzdeki Pazar seçim olsa kime oy verirsiniz?" diye sorulmuş alınan cevaplar Tablo3'te gösterilmiştir. Tablo 3'e göre katılımcıların %53 ile birinci parti olarak AK Parti'yi destekleyecekleri görülmüştür. Ardından %22 ile MHP'nin ikinci parti olacağı öngörülmektedir. HDP'nin %10,4, İYİ Parti'nin %8,9 oy oranına ulaştığı araştırmada CHP ise %3,9 seviyelerinde yer almaktadır. 24 Haziran 2018 Genel Seçimleri ile kıyaslandığında AK Partinin 1,8 puan düştüğü, MHP'nin 3,5 puan arttığı analiz edilebilir. Diğer partilere bakıldığında ise HDP'nin 1,6 puan düştüğü, CHP'nin 0,5 puan düştüğü, İYİ Parti'nin ise 0,8puan arttığı dikkat çekmektedir. Bütün bu sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde kısmen milliyetçi oyların artması ayrı tutulduğunda olası bir seçimde radikal değişimlerin olmayacağı söylenebilir.

Tablo 4. Yerleşim Yeri ve Oy Tercihi İlişkisi

Oy Tercihi	Merkez	Köy	Toplam
AK Parti	125(%41,4)	136(%71,6)	261
CHP	18(%6)	1(%0,5)	19
HDP	51(%16,9)	-	51
İYİ Parti	28(%9,3)	16(%8,4)	44
MHP	71(%23,5)	37(%19,5)	108
Diğer	9(%3)	-	9

Toplam	302(%100)	190(%100)	492

Tablo 4'de yerleşim yeri ve oy tercihi ilişkisi incelenmiştir. Tablo4'e göre köyde yaşayanlar arasında AK Parti'nin çok büyük destek gördüğü dikkat çekmektedir. Köylerde MHP oranı %19,5 iken İYİ Parti oranı %8,4'tür. İl merkezinde ise CHP ve HDP'nin bir önceki tabloda ifade edilen genel oy ortalamalarının üzerinde tercih edildiği görülmektedir. MHP yine ortalamasının üzerinde iken AK Parti kent merkezinde köye göre daha az destek görmektedir. Tablodan çıkarılacak sonuç köylerde muhafazakar bir parti olan AK Parti ön planda iken il merkezinde ideolojik dayanağı güçlü partiler kendi oy oranları üzerinde destek bulmuşlardır.

Tablo 5. Eğitim ve Oy Tercihi İlişkisi

Oy Tercihi	Lise Altı	Lise	ÖL/Lisans	Lisansüstü	Toplam
AK Parti	139 (%56,3)	113 (%57,9)	8 (%19,5)	1 (%11,1)	261
CHP	2 (%0,8)	2 (%1)	10 (%24,4)	5 (%55,5)	19
HDP	43 (%17,4)	2 (%1)	6 (%14,7)	-	51
İYİ Parti	22 (%8,9)	15 (%7,7)	4 (%9,7)	3 (%33,3)	44
MHP	35 (%14,2)	62 (%31,8)	11 (%26,8)	-	108
Diğer	6 (%2,4)	1 (%0,5)	2 (%4,9)	-	9
Toplam	247	195	41	9	492

Tablo 5'de eğitim ve oy tercihi ilişkisi incelenmiştir. Buna göre, Lise ve altı eğitim seviyesine sahip katılımcıların %56,3'ü AK Parti'yi tercih ederken, CHP için bu oran %0,8'dir. Bu katılımcılardan HDP'ye oy verenlerin sayısı %17,4, MHP'ye oy

verenlerin verenlerin oranı %14,2 ve İYİ Parti'ye oy verenlerin oranı %8,9'dur. Lise eğitime sahip katılımcılara bakıldığında ise AK Parti'nin %57,9, MHP'nin %31,8, İYİ Parti'nin %7,7, CHP ve HDP'nin %1 düzeyinde destek bulduğu görülmektedir. Lisans ve Lisansüstü katılımcılara bakıldığında ise AK Partinin genel oy oranının altında kaldığı %19,5 ve %11,1, CHP'nin önemli destek gördüğü %24,4 ve %55,5 dikkat çekmektedir. Tabloya detaylı bakıldığında lise ve altı eğitime sahip kişilerde AK Parti'nin desteğinin yüksek olduğu lise düzeyinde MHP'nin güçlü olduğu lisans ve yüksek lisans düzeyinde ise CHP'nin kendi ortalamasının çok üzerinde tercih edildiği dikkat çekmektedir. Tablodan dikkat çeken bir diğer husus ise İYİ Parti'nin lisansüstü katılımcılardan aldığı oy oranıdır. Ancak lisansüstü katılımcıların toplam sayısının oldukça düşük olması bu konuda daha genel ifadeler kurmayı zorlaştırmaktadır.

Tablo 6. Aile ve Siyasal Davranış İlişkisi

Aileniz siyasal davranışlarınızda etkili midir?					
	Evet	Hayır	Kısmen	Kararsızım	Toplam
Kişi	184	167	78	63	492
%	%37,4	%33,9	%15,9	%12,8	%100

Tablo 6'da Aile ile siyasal davranış arasındaki ilişki gösterilmiştir. Katılımcılara "Aileniz siyasal davranışlarınızda etkili midir?" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Ankete katılanların %37,4'ü bu soruya evet, %15,9'u ise kısmen evet cevabı vermişlerdir. Hayır diyenlerin oranı ise %33,9'dur. Son olarak katılımcıların %12,8'i kararsızım seçeneğini işaretlemiştir. Buna göre, evet ve kısmen evet cevabı verenlerin toplam oranı %53,3'tür. Buradan çıkarılacak en önemli sonuç Erzurum ilinde Ailenin siyasal davranışlar üzerinde etkisinin kayda değer olduğudur. Bu sonuç tablo 2'deki veriler ile uyuşmaktadır.

Tablo 7. Arkadaş Çevresi ve Siyasal Davranış İlişkisi

Arkadaş çevreniz siyasal davranışlarınızda etkili midir?					
	Evet	Hayır	Kısmen	Kararsızım	Toplam

Kişi	90	204	83	115	492
%	%18,3	%41,5	%16,9	%23,3	%100

Çalışmada katılımcılara "Arkadaş çevreniz siyasal davranışlarınızda etkili midir?" sorusu sorulmuş ve alınan yanıtlar Tablo7'de gösterilmiştir. Tablo 7'ye göre katılımcıların %23,3'ü bu soruda kararsız kaldıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmada bu soruya hayır cevabı verenlerin oranı ise %41.5'tir. Katılımcıların %18,3'ü evet, %16,9'u kısmen evet demek kaydıyla olumlu cevap vermişlerdir. Her ne kadar aile faktöründeki oranın altında kalınsa da arkadaş çevresinin siyasal davranışlar üzerinde dikkate değer bir şekilde etkisinin bulunduğu belirtilmelidir. Nitekim evet ve kısmen evet diyenlerin toplam oranı %35,2 düzeyindedir. Bu oran yaklaşık her üç katılımcıdan birini ifade etmektedir.

Tablo 8. Sivil Toplum Kuruluşu ve Siyasal Davranış Arasındaki İlişki

Üye olduğunuz Dernek/vakıf/sendika/ cemaat vb kuruluşlar siyasal davranışlarınızda etkili midir?					
Üyeliğim var		69(%14)	Üyeliğim yok		423(%86)
	Evet	Hayır	Kısmen	Kararsızım	Toplam
Kişi	6	43	5	15	69
%	%8,7	%62,3	%7,2	%21,8	%100

Çalışmada katılımcılara yönelik "Herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üyeliğiniz var mı? Var ise bu kuruluş, siyasal davranışlarınızda etkili midir?" şeklinde bir soru sorulmuş alınan yanıtlar Tablo 8'de gösterilmiştir. Tabloya iki açıdan bakıldığında öncelikle katılımcıların %86'sının herhangi bir şekilde üyeliğinin olmadığı görülmektedir. Bu durum siyasal katılma açısından önemli bir sonuç olarak değerlendirilebilir. "Üyeliğim var" diyenler üzerinden bir analiz yapıldığında bu kişilerden %62,2'sinin hayır cevabı verdiği görülmektedir. Yani bu kişiler üye oldukları kuruluşların siyasal davranışları üzerinde etkisi olmadığını belirtmişlerdir. %21,8'inin kararsız kaldığı araştır-

mada, evet veya kısmen evet diyenlerin oranı ise sırasıyla %8,7 ve %7,2'dir. Tabloya detaylı bakıldığında bu kuruluşların siyasal davranışlar üzerinde çok fazla etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca bu kuruluşların bireyin siyasal davranışlarını biçimlendirme şeklinde bir amacının bulunmaması da bu sonuç üzerinde etkilidir. Yine de araştırmada yer alan "cemaat" başlığı ayrıca değerlendirilebilir. Çünkü Türkiye'de cemaatlerin siyasal sürece yönelik girişimleri ve mensuplarına bu yöndeki telkinleri bilinmektedir.

Tablo 9. Dini İnanç ve Siyasal Davranış İlişkisi

Dini inancınız siyasal davranışınızda etkili midir?					
	Evet	Hayır	Kısmen	Kararsızım	Toplam
Kişi	341	46	67	38	492
%	%69,3	%9,3	%13,6	%7,8	%100

Tablo 9'da Din ve siyasal davranış ilişkisi gösterilmiştir. Çalışmada, katılımcılara "Dini inancınız siyasal davranışınızda etkili midir?" sorusu sorulmuş ve alınan cevaplar tabloda gösterilmiştir. Tablo9'a bakıldığında katılımcıların %69,3'ünün bu soruya evet, %13,6'sının ise hayır dediği görülmektedir. İkisinin toplam oranı ise %82,9 şeklinde oldukça yüksek düzeydedir. Katılımcılardan %9,3'ünün hayır dediği bu soruda, %7,8 oranında katılımcı da kararsız seçeneğini işaretlemiştir. Tabloya bir bütün olarak bakıldığında bu verilerin Erzurum ilinin muhafazakar toplumsal yapısı ve muhafazakar-milliyetçi siyasal kültürü ile örtüştüğü söylenebilir.

Tablo 10. Partinin/Adayın Dini Değerlere Bağlılığı ve Siyasal Davranış İlişkisi

Partinin/Adayın dini değerlere bağlılığı siyasal davranışınızda etkili midir?					
	Evet	Hayır	Kısmen	Kararsızım	Toplam
Kişi	363	51	58	20	492
%	%73,8	%10,4	%11,8	%4	%100

Çalışmada katılımcılara "Partinin/Adayın dini değerlere bağlılığı siyasal davranışınızda etkili midir?" şeklinde bir soru yöneltilmiş ve alınan cevaplar Tablo 10'da gösterilmiştir. Bu

sonuçlara göre katılımcıların %73,8'i bu soruya evet cevabı verirken %11'i ise kısmen evet seçeneğini işaretlemişlerdir. Soruya hayır diyenlerin oranı ise %10,4'tür. Tabloya bir bütün olarak bakıldığında katılımcıların, parti veya adayın dini değerlerle ilişkisinin siyasal davranışların şekillenmesinde oldukça etkili olduğu sonucu çıkmaktadır. Bu sonuç Tablo 9'da ortaya çıkan sonuç ile paralellik içermektedir.

Tablo 11. Siyasal Kültür ve Siyasal Davranış İlişkisi

Yaşadığınız yerdeki hakim siyasal kültür siyasal davranışınızda etkili midir?					
	Evet	Hayır	Kısmen	Kararsızım	Toplam
Kişi	39	225	166	62	492
%	%7,9	%45,7	%33,7	%12,7	%100

Çalışmada katılımcılara "yaşadığınız yerdeki hakim siyasal kültür siyasal davranışınızda etkili midir?" sorusu sorulmuş alınan cevaplar Tablo 11'de gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların neredeyse yarısı bu soruya hayır cevabı vermişlerdir. %12,7'sinin kararsız kaldığı soruda evet diyenlerin oranı ise sadece %7,9'dur. Ancak %33,7 olan kısmen evet seçeneği göz önüne alındığında bu sonucun ayrıca değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir. Çünkü bir yerdeki siyasal kültürün siyasal davranışları bir şekilde etkilemesi, mahalle baskısı, toplumsal dışlanma korkusu veya güçlüden yana görünme içgüdüsü ile açıklanabilir. Ancak bu iddiaların doğruluğu ile ilgili ayrı bir çalışma yapmak gerekmektedir.

Tablo 12. Geçmişteki Siyasal Süreç ve Siyasal Davranış İlişkisi

Geçmişteki siyasal gelimeler/olaylar siyasal davranışınızda etkili midir?					
	Evet	Hayır	Kısmen	Kararsızım	Toplam
Kişi	304	48	81	59	492
%	%61,8	%9,7	%16,5	%12	%100

Çalışmada katılımcılara "Geçmişteki siyasal gelişmeler/olaylar siyasal davranışınızda etkili midir?" sorusu yöneltilmiş alınan cevaplar Tablo 12'de gösterilmiştir. Buna göre, katılımcılardan %61,8'inin evet, %16,4'ünün kısmen cevabı

verdikleri iki oranın toplamının ise %78,3 olduğu görülmektedir. Katılımcılardan %12'si bu soru karşısında kararsız kalırken, %9,7'si soruya hayır cevabı vermişlerdir. Tabloya bir bütün oalrak bakıldığında katılımcıların geçmişe yönelik oy verme eğilimlerinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Demek ki Erzurum ilinde bireyler, siyasal davranışlarını şekillendirirken geçmişte yaşanan siyasal gelişmeler veya olayları göz önünde bulundurmakta bunlara göre bir değerlendirme yapmaktadır. Bu durum, siyasetin sadece geleceğe yönelik değil aynı zamanda geçmişe yönelik bir süreç olduğu gerçeği ile örtüşmektedir.

Sonuç

Siyasal davranış, bireyin siyasal sisteme yönelik sergilediği davranışlardır. Yöneten-yönetilen ilişkisinde siyasal kararları alacak kişilerin belirlenmesi, bu kararları etkilemeye yönelik girişimler ve kararların uygulanma süreci ve geri bildirimde bireyin siyasal sistem ile ilişkisi görülmektedir. Bu ilişki, özetle yönetim sürecini takip etme, bu sürece dahil olma ve bu sureci etkileme konularını kapsamaktadır.

Birey siyasal davranışta bulunurken değişik faktörlerden etkilenmektedir. Bu faktörlerden biri de eğitim, yaş, aile, din gibi sosyo-kültürel faktörlerdir. Bu çalışmada Erzurum ilinde yaşayan seçmenlerin oy tercihleri sosyo-kültürel faktörler açısından incelenmiştir. 492 katılımcıyla yapılan yüz yüze anket sonuçları değerlendirilmiştir.

Siyasal düşünceyi etkileyen faktörlere bakıldığında öncelikle siyasetçilerin daha sonra aile faktörünün ön plana çıktığı görülmektedir. Bu, sosyo-kültürel açıdan ailenin oy tercihleri üzerindeki etkisini göstermesi açısından önemlidir. Gelecek seçimlerdeki oy tercihlerine bakıldığında ise AK Parti'nin birinci parti olacağı ardından ise MHP'nin destek göreceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç ilin mevcut siyasal gerçekliği ile uyumludur. Yerleşim yerine bakıldığında il merkezinde ideolojik dayanağı güçlü partilerin (CHP, MHP, HDP) kendi oy oranlarının üzerinde tercih edildiği sonucuna ulaşılırken köylerde ise açık ara AK Parti destek görmektedir. Eğitim açısından lise ve

altı eğitim seviyesinde AK Parti ve HDP güçlü şekilde desteklenmekte, lise düzeyinde MHP, lisans ve lisansüstü düzeyde CHP ve İYİ Parti ön plana çıkmaktadır. Daha sonra katılımcılara yöneltilen "aileniz siyasal davranışlarınızda etkili midir?" sorusuna evet veya kısmen evet cevap verenlerin oranı yarıdan fazladır. Bu durum arkadaş çevresi için geçerli değildir. Yine de bu kategoride de kayda değer bir tercih söz konusudur. Sahip olunan inanç ve parti ya da adayın dini kimliği siyasal davranışlar üzerinde oldukça etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Herhangi bir sivil toplum veya çıkar grubuna üyelik oranı oldukça az iken, üye olanlar arasında da bu yapıların siyasal davranış üzerindeki etkisi oldukça düşüktür. Hakim siyasal kültürün, siyasal davranışlar üzerinde etkisi zayıf olmakla beraber, geçmiş yıllardaki siyasal gelişmelerin siyasal davranışlar üzerindeki etkisi oldukça fazladır. Bir bütün olarak değerlendirildiğinde çalışmada ileri sürülen hipotezler, (H_6 ve H_7 hariç) araştırma sonucunda doğrulanmıştır. Bütün bir değerlendirme yapıldığında Erzurum ilinde seçmen tercihleri ve siyasal davranışlar üzerinde sosyo-kültürel faktörlerin etkili olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Kaynaklar

Akgün Birol, Türkiye'de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi Ve Siyasal Güven, 2.Baskı, Ankara: Nobel Yayınları, 2007

Çaha Ömer, Türkiye'de Seçmen Davranışı Ve Siyasal Partiler, 2.Baskı, Ankara: Orion Kitabevi, 2008

Çalışır Vahit, Kırda Siyasal Davranış: Çukurova Örneği, Opus – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 7(12), 2017, s.145-156.

Dilber Fatma, Siyasal Toplumsallaşmada Seçmenlerin Siyasal Tercihine Sosyal Unsurların Etkisi; Karaman İli Seçmenleri Üzerine Bir Alan Araştırması, Akademik Bakış Dergisi, Sayı 32, 2012

Doğan Adem ve Göker Göksel, Yerel Seçimlerde Seçmen Tercihi (29 Mart Yerel Seçimleri Elazığ Seçmeni Örneği), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, 2010, s.159-187.

Dursunoğlu İsmail, Sosyal Medya Ve Siyasal Davranış İlişkisi, SDÜ

İİBF Dergisi, Kayfor Özel Sayısı,

Karagöl Erdal Tanas ve Dama Nergis, Partilerin Vaatleri Seçim Sonuçlarını Nasıl Etkiler? Seta Perspektif, 2015

Özer İnan ve Meder Mehmet, Siyasal Katılma Ve Seçmen Davranışı. İstanbul: Ege Yayınları, 2008

Padovano, F. (2013). Are We Witnessing A Paradigm Shift İn The Analysis Of Political Competition? Public Choice, 156(3), 2013, s.631-651

Tan Ahmet ve Baydaş Abdulvahap, Seçmen Özelliklerinin Oy Verme Davranışı Üzerindeki Etkileri, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13, 2017, 592-622

Vergin Nur, Siyasetin Sosyolojisi, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2003